

АНОТАЦІЯ

Ян Фейюй. Сучасні тенденції вокально-виконавської творчості. –
Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства за спеціальністю 025 – Музичне мистецтво. – Сумський державний педагогічний університет ім. А. С. Макаренка. – Суми, 2021.

Робота присвячена вивченню специфіки вокально-виконавської творчості в двох мистецтвознавчих аспектах: теоретичному та історичному. Вокальне виконавство – є одним із видів художньої творчості і складовою мистецтва в цілому, характеризується структурно-функціональною двоїстістю: підкоряючись загальним законам функціонування різних видів мистецтв, вокальна творчість має відносну суверенність (самостійність), представляючи собою особливий специфічний різновид діяльності вокального виконавства, що реалізується у художній інтерпретації композиторського тексту та поєднує музичну та літературну складові. Таким чином, у вокальній творчості органічно поєднуються метафізичні, концептуальні якості музики та чуттєво-образна конкретність слова. Отже, специфіка вокального виконавства у діалектичній єдності чуттєво-вільної та її образно-конкретної сфер.

У роботі зазначено, що поетична основа вокального твору, безперечно, є легітимною складовою вокального твору, але не обов'язковою. Ми вважаємо, що весь цей конгломерат слова виступає в тексті все-таки як допоміжні, виразні засоби і прийоми. В результаті, у композиторів з'явилася можливість довірити виконання свого вокального твору іншій особі, здатній прочитати та відтворити у звучаннях нотні знаки, а звідси й відтворити більш-менш точно авторський задум. В результаті поділу вокального мистецтва на композиторську та виконавську творчість, вокальне виконавство набуває статусу самостійного виду художньо-творчої діяльності, при цьому виконавець стає повноправним творцем.

Сучасні тенденції у вокальному мистецтві багато в чому визначаються ситуацією постмодерну, а саме: тенденцією до нового розуміння феномену вокально-виконавської творчості взагалі та нової його інтерпретації як результату поширення засобів масової комунікації та синтезу художніх способів вираження, що дає підстави прогнозувати подальший розвиток різних форм синтетичних мистецтв, які сприяють посиленню синкретизму сприйняття та відображення світу людиною; своєрідним розширенням єдиної у своїй основі класичної вокальної традиції. І якщо головною причиною подібних процесів необхідно визнати суспільно-естетичні зміни, то на практиці вони стали можливими завдяки технічному прогресу з його можливостями посилення та «удосконалення» якостей співочого голосу. Внаслідок впливу науково-технічного прогресу та масової культури на мистецтво класичного співу виникає тип інтерпретації, яка відрізняється від інтерпретації, створеної в концертних умовах. Насамперед, дана інтерпретація – результат спів-творчої діяльності виконавця та звукорежисера. В умовах студії при монтуванні записаного вокального твору художня цілісність досягається шляхом аналізу окремих частин твору, що виконується, виокремлення найбільш істотних його компонентів і наступного за цим синтезу. Таким чином, у результаті виникає цілісна інтерпретація. Цей процес аналізу та синтезу, що має місце при монтуванні, необхідний, оскільки цілісна система, яка в даному випадку є художнім твором, має складну внутрішню організацію, що є субординацією певних рівнів.

Вокальне виконавство має глибоко суспільний характер. Процес передачі інформації виконавцем та декодування їх у свідомості слухачами можна визначити як складові цілісного єдиного процесу колективного мислення. Виконавець шукає істину і висловлює її саме «вголос», тобто за допомогою мови, в даному випадку, вокальної, набуваючи концептуальних форм лише тоді, коли художня мова має можливість сугестивного впливу

(навіювання), внаслідок чого вокальний твір набуває реальної, а не потенційної художньо-естетичну цінність. Відмінність у процесах сприйняття любителів та професіоналів не знімає загальних закономірностей принципів сприйняття, у процесі якого відбувається і зворотний вплив – вплив творчості художника на еволюцію естетичних уподобань та потреб слухачів.

Визначено основні фактори, які впливають на вокально-виконавський стиль: залежність від форми та змісту вокального твору, що інтерпретується; залежність від панівних у даний історичний період естетичних вимог та смаків. Розглянуто основні аспекти, в контексті яких досліджується поняття вокально-виконавського стилю: стиль, як історична категорія, яка змінює свій зміст відповідно до певної історичної епохи; стиль у зв'язку з певними художніми напрямками; стиль як індивідуальне явище.

Зазначено, що вокально-виконавський стиль – це спосіб чи метод донесення вокального мистецтва неповторним, своєрідним чином, за допомогою певних художньо-виразних засобів, притаманних людському голосу. Вокально-виконавський стиль виражає як сучасні панівні художні настанови, так і творчо відображає стиль виконуваного композиторського тексту.

Виявлено, що для кожної епохи характерні специфічні виконавські течії, виникнення яких знаходиться у прямій залежності та тісному взаємозв'язку з конкретно історичною обстановкою, що виробляє відповідні їй естетичні норми. Досліджено, що в епоху класицизму піднесеність поєднувалась із лаконізмом виразних засобів, а чуттєве начало підпорядковувалось інтелекту. В епоху романтизму відбулась корінна зміна виконавського стилю, який наповнився екзальтацією. У другій половині XIX століття поруч з розквітом реалізму невід'ємними виконавськими засобами стали мистецтво художнього перевтілення, психологізм, об'єктивність. XX століття відзначилось прагненням виконавців до простоти, строгості, деякого

аскетизму у вираженні почуттів; розвитком драматичного, напруженого стилю, з притаманними йому філософічністю та інтелектуалізмом.

З'ясовано, що виконавство є особливим видом художньої діяльності, де вагому роль відіграє індивідуальний стиль виконавця. Доведено, що із загальними тенденціями сучасного мистецтва в цілому, співпадає тенденція до розшарування єдиної класичної вокальної естетики. В цьому аспекті важливе значення має естетика постмодернізму, адже сучасний виконавець класичного твору мислить категоріями своєї епохи.

Охарактеризовано специфічні риси сучасної вокально-виконавської творчості: поглиблення змістовного аспекту інтерпретацій, інтелектуалізація всього процесу творчої діяльності виконавців; посилення уваги до вокального мистецтва минулих епох, до сформованих традицій та їх тлумачення, що відповідає загальній спрямованості художньо-естетичної культури нашого суспільства, орієнтованої на активне естетичне освоєння класичних цінностей минулого.

Визначено, що важливою передумовою для розвитку домінуючих у сучасній виконавській практиці тенденцій є розвиток технічних засобів: перетворення цих тенденцій у провідні в сучасному вокально-виконавському мистецтві відбувається паралельно з удосконаленням технічних засобів масової комунікації. У зв'язку з цим, характерною особливістю сучасної вокально-виконавської творчості є поява нової когорти виконавців-вокалістів, які поєднують класичний вокал з шоу-бізнесом.

Розглянуто особливості взаємодії вокально-виконавської творчості та соціокультурних факторів. У даному аспекті визначено ступінь та характер впливу на вокальну практику науково-технічного прогресу. З'ясовано, що одним з різновидів вокального виконавства стає звукозапис, як наслідок науково-технічної революції. Охарактеризовано зміни, які виникли у зв'язку з розвитком звукозапису як у творчому процесі виконавця, так і в процесі слухацького сприйняття.

Виявлено, що широке розповсюдження засобів масової комунікації має як позитивні, так і негативні сторони. З одного боку, звукозапис стимулює технічну досконалість виконавців, створює умови для винайдення та використання нових вокальних засобів виразності, розширює виконавську аудиторію. З іншого боку, з'являється небезпека інерції слухацького сприйняття, стандартизується як виконавська творчість, так і естетичні та художні смаки і потреби слухачів. Проте, широке розповсюдження звукозапису є закономірним процесом, вплив якого не можна переоцінити. Аналіз впливу засобів масової комунікації створив умови для правильної орієнтації в практичній роботі з виховання естетичних потреб і смаків суспільства.

Проаналізовано зміни, які відбуваються в слухацькому сприйнятті під впливом техніко-комунікативних засобів та якісно нового типу інтерпретації, який виник у зв'язку з цим:

- певним змінам піддається вся структура музичного сприйняття. До факторів, які впливають на цей процес відносяться: відсутність глядацьких вражень, зміна акустичного простору, зміна умов сприйняття, які проявляються в зміні емоційно-психологічної атмосфери;
- для найбільш оптимального сприйняття слухачами записаного вокального твору, необхідна відповідна художньо-психологічна настанова на звукозапис, як на різновид музично-виконавського мистецтва, що має свої специфічні особливості порівняно з концертним виконанням;
- діалектичний взаємозв'язок «виконавець-слухач» передбачає активну співтворчу позицію слухача, для якої важлива наявність певної художньо-естетичної ситуації, яка сприяє оптимальному протіканню процесу сприйняття.

Виявлено особливості вокально-виконавської творчості у контексті сучасної масової культури. З'ясовано, що однією з характерних особливостей сучасної епохи стала поява масового мистецтва, як неминучого процесу, викликаного зростанням диференціації картини світу. Одним з яскравих проявів вокально-виконавської творчості на сучасному етапі є естрадна пісня та її складова – естрадний вокал. Визначено, що естрадний вокал або естрадний спів виник та зазнав свого активного розвитку поруч з формуванням мистецьких традицій, що є специфічними саме для міської культури, що сприяло розширенню стильових горизонтів виконавського вокального мистецтва. Доведено, що основними стилями, які виступили в якості підґрунтя сучасного естрадного співу є: мотет, мадригал, кантата, романс, джазовий вокал.

Охарактеризовано специфічні риси естрадного виконавства: розважальність, доступність, простота, спрямованість на пересічного глядача, інтереси і знання якого далекі від класичної музичної освіти. До характерних особливостей власне сучасного естрадного співу віднесено легку запам'ятовуваність музики та слів композиції, що пояснюється переважно куплетною формою виконання з повтореннями приспіву, невибагливістю мелодії. Визначено, що в українському культурно-мистецькому просторі ХХІ століття чітко простежується феномен різноманіття стильових напрямків, який проявився в тенденції до поєднання різноманітних стилів та жанрів, їх міксування.

Виявлено, що в руслі сучасних досягнень вокального виконавства, вокальне виконання розглядається як особливий творчий акт, який поєднує в триєдине ціле процес створення, інтерпретації та сприйняття вокального твору. Так, у музичному виконавському мистецтві передача смислу здійснюється через комунікативний зв'язок у тріаді композитор – виконавець – слухач, через який доноситься інформація, емоції, експресія. У даній тріаді відображаються основні суб'єкти сформованої системи музичної комунікації,

що на основі інтонаційно-сміслових зв'язків утворюють галузь музичного спілкування та створюють умови для художньо-творчої взаємодії між суб'єктами, які створюють, розповсюджують та споживають музичні цінності.

Доведено, що гармонічне злиття композиторської та виконавської творчості, яка дає можливість проявитися художньому задуму, закладеному у вокальному творі, виразити переживання, які творчо втілюються виконавцем-вокалістом, є необхідною умовою для естетичного впливу вокальної музики на свідомість слухача та втілення цілісної вокально-естетичної взаємодії композитора-виконавця-слухача.

Ключові слова: вокально-виконавська творчість, сучасні тенденції, виконавство, вокально-виконавський стиль, композитор, музичний твір.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті в наукових фахових виданнях України

1. Ян Фейюй. Стильові тенденції сучасного вокального виконавства. *Мистецтвознавчі записки*. 2021. № 39. С. 226-231.

2. Yang Feiyu. Interaction of vocal and performing creative work and modern socio-cultural factors. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2021. № 38. Т.3. С. 73-77.

3. Ян Фейюй. Специфіка творчих взаємозв'язків у системі «композитор – виконавець – слухач». *Музичне мистецтво і культура*. 2021. № 33. Книга 1. С. 110-115.

Праці в наукових періодичних іноземних виданнях

4. Ян Фейюй. Вокально-исполнительское творчество в современном художественном пространстве. *«KELM (Knowledge, Education, Law, Management)»*. 2021. № 1(37). Vol. 2. С. 16-20.

Опубліковані праці апробаційного характеру

5. Ян Фейюй. Естетичний аспект розвитку вокально-виконавської творчості. *Мистецькі пошуки*: зб. наук. праць. Суми: ФОП Цьома С.П., 2018. Вип. 2(9). С. 100-103.

6. Ян Фейюй. Генезис та розвиток вокально-виконавської творчості. *Mystetski poshuky*: zb. nauk. prats. Sumy: FOP Tsoma S.P., 2021. Vyp. 1(13). S. 140-143.